

СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО»

УДК 342.228:94:378.017(477)

Дедков М. В.¹, Спіцин Ю. П.², Шаповалов Г. І.³, Мозуленко Д. І.⁴

¹ канд. іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. ЗНУ, директор ЗОКМ

³ д-р іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

⁴ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО ГЕРБА, ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СТУДЕНТІВ (З ДОСВІДУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА» ТА КЗ ЗОКМ)

Збройна агресія держави-окупанта проти України актуалізувала питання важливості національно-патріотичного виховання молоді. Кабінет Міністрів України, постановою № 1322 від 15.03.2023 р., щодо схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності, як на першочергове завдання, вказав на необхідність «формування та утвердження в суспільстві патріотичної свідомості, поваги до державних символів, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави». Згідно ст. 20 «Конституції України» державними символами України є «Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України».

Нагадаємо, що на час затвердження Верховною радою УРСР 19 лютого 1992 р. «знаку Княжої Держави Володимира Великого» у вигляді тризуба, малим Державним Гербом України, його наукове трактування і пояснення були відсутні. Історики Запорізького краєзнавчого музею ще в 1989 р. брали активну участь у загальноукраїнській дискусії щодо його духовного змісту та значення. Вона показала суспільству, що попри величезну популярність цього символу, він залишається «втаємниченим» тобто незрозумілим. Саме тоді, прийшло усвідомлення необхідності проведення, в умовах народження нової держави, дослідження історії її найдавнішого символу княжої влади.

Цю місію прийняли на себе наукові співробітники Запорізького обласного краєзнавчого музею. Вони вперше проаналізували всі існуючі версії трактування тризуба, виявили використання княжих знаків в усі періоди історії України і науково довели їх тисячолітню тяглість. А головне, дали наукове пояснення щодо їх появи і значення, чому, коли і як змінювалися за язичництва, у часи «двовір'я» та при остаточному

утвердженні християнства на українських землях. Одночасно, їм вдалося простежити потужну спорідненість історії української державної символіки із середньовічною символікою багатьох європейських країн.

Всі ці відкриття знайшли відображення в численних публікаціях, матеріалах конференцій, круглих столів та інших заходів. Своєрідним вагомим підсумком цієї діяльності запорізьких музейників стало видання у 2008 р. наукової монографії «Український тризуб: історія дослідження та історичний реконструкт». У виданні автори використали зображення багатьох унікальних артефактів, у тому числі і кольорових. Видання презентувалося на загальноукраїнських книжкових форумах у Запоріжжі, Києві і Львові та в багатьох бібліотеках, музеях, навчальних закладах. На них, разом із високою оцінкою книги, були висловлені побажання знайти форму візуалізації її ілюстративної частини з метою більш широкої популяризації історії герба.

Тож, створення авторської стендової виставки «Історія Державного герба України» в Запорізькому обласному краєзнавчому музеї у 2011 р. стало відповіддю закладу на суспільний запит. Виставку було присвячено 20-й річниці Незалежності України, а її виготовлення у 2-х екземплярах, профінансувала Запорізька обласна рада. Структурно виставка складалась із 21 стенда, на яких висвітлювалась історія герба від найдавніших часів до сучасності. Навесні 2011 р. виставка відкрилася в Запоріжжі і майже одночасно була презентована в Національному музеї історії України в Києві, де набула статусу Всеукраїнської. Одночасно було виготовлено електронний варіант виставки і видано науково-методичний посібник. Їх отримали всі музеї і бібліотеки міст і районів Запорізької області і використовували під час демонстрації виставки у тому чи іншому закладі.

Від 2011 р. виставка «Історія Державного герба України», за домовленістю керівництва Запорізького національного технічного університету та Запорізького обласного краєзнавчого музею, експонувалася у приміщенні наукової бібліотеки університету. Протягом майже 10 років вона постійно використовувалась при проведенні багатьох заходів, які організовувалися гуманітарним факультетом разом із бібліотекою, для виховання у студентів університету української національної та громадянської ідентичності. Зокрема, багатьом студентам назавжди запам'яталися заходи присвячені 100-річчю Українського революції 1917–1921 рр. та 100-річчю українського державного герба, зустрічі з учасниками АТО та Майдану. Знання, отримані студентами при ознайомленні з виставкою, закріплювалися при проведенні занять з предметів «Історія української культури» та «Українська культура в європейському контексті».

Напередодні 30-ї річниці Незалежності України істориками кафедри українознавства та ЗМП НУ «Запорізька політехніка» та їх колегами з краєзнавчого музею виставка була ґрунтовно доповнена найновітнішими відкриттями таємниць з історії державного герба. Вивчення досвіду минулих років її експонування в університеті, з метою покращення національно-патріотичного виховання студентів, сприятиме її більш ефективному використанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шаповалов Г. Герб Рюриковичів – якір чи тризуб? [Текст] / Г. Шаповалов // «Україна». – 1989. – № 48. – С. 14; Шаповалов Г. Знак Рюриковичів не тризуб, а якір-хрест [Текст] / Г. Шаповалов // Бібліотека журналу «Пам'ятки України». - Кн. 1: Національна символіка. – Київ, 1990. – С. 33-36.
2. Белов О. Український тризуб: історія дослідження та історичний реконструкт / О. Белов, Г. Шаповалов // НАН України. Ін-т археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського // Київ – Запоріжжя : Дике Поле, 2008. – 264 с.